

סכנת גלישה למלחמה רב-זירתית מתמדת - עדיין ניתן לבלום אותה

אודי דקל | 8 באוקטובר, 2024 | גיליון 1898

במלאות שנה למלחמה שפרצה ב-7 באוקטובר 2023, מתברר כי האופק היחיד שיש להנהגה הישראלית הוא מלחמה מתמדת. זאת, הגם שהמשך המלחמה משרת את אויבי ישראל ואת האסטרטגיה האיראנית, הדוגלת במלחמת התשה ממושכת ומרובת זירות נגד ישראל - עד קריסתה. עד כה מתמקדת ישראל בהפעלת הכלים הצבאיים-ביטחוניים, בלי רכיבים מדיניים שילוו את המערכה בתרגום ההצלחות הצבאיות לשינוי אסטרטגי חיובי ומהותי. אי לכך, על הנהגת המדינה לעבור מחשיבה לטווח קצר והתנהלות טקטית לשלב המעשה המדיני, שתכליתו לעצב ולייצב את זירת עזה ובצד זאת לנסות ולקדם מתווה מדיני-ביטחוני מול לבנון, אשר יאפשר את חזרתם הבטוחה של תושבי הצפון לביתם. ובהיבט האזורי - ישראל צריכה להיענות להצעה אמריקאית הנתמכת על ידי מדינות ערב המתונות לכינון קואליציה אזורית, שתפחית את ההשפעה האיראנית במרחב. שאם לא כן, ישראל תישאב לאותה מלחמת התשה מתמדת רב-זירתית, המנוגדת בתכלית לאינטרסים וליכולותיה של המדינה.

ישראל מציינת בימים אלה מלאת שנה למלחמה שהחלה ב-7 באוקטובר, המאופיינת בריבוי זירות ("איחוד הזירות" בשפת אויביה): רצועת עזה, שהוגדרה במהלך 11 החודשים הראשונים למערכה כזירה העיקרית; מאז ה-19 ספטמבר לבנון מוגדרת כזירה העיקרית וכנראה איראן היא הבאה. זירות נוספות הן הים האדום, יהודה ושומרון, סוריה ועיראק. אויבי ישראל בהובלת איראן חותרים להשמדתה באמצעות מלחמת התשה מתמדת, מרובת זירות, תוך ניצול הבקיעים בחברה הישראלית ואובדן תחושת המטרה המשותפת בקרבם. הן מנצלות את הסכסוך הישראלי-פלסטיני כרכיב מרכזי בטיעונם לאי-הלגיטימיות של מדינת ישראל.

מלחמה זו היא אולי הפרק הקשה בתולדות ישראל, מאז הקמתה: זו המלחמה הארוכה ביותר מאז מלחמת העצמאות; המורכבת ביותר בהיקף הפגיעה והאיום על העורף; גם בחלוקף שנה מאז תחילתה אין מתווה לשחרר 101 החטופים שעדיין נמצאים בשבי חמאס בעזה מאז ה-7 באוקטובר; המלחמה ממתנהלת בלי יעדים מדיניים ומנגנון סיום, תוך העתקת המאמץ הצבאי מזירה לזירה ובעצימות משתנה ועל רקע תחושה רווחת בקרב הציבור כי "לנצח נחייה על החרב". המגמה הכללית היא של דהירה לעבר מלחמה אזורית מתמשכת, כשבה בעת ישראל מתקדמת במהירות למצב של בידוד בינלאומי מקיף.

עד כה, ממשלת ישראל התקשתה לגבש אסטרטגיית יציאה בזירת עזה וכך גם בזירת לבנון. אמנם יריביה של מדינת ישראל בשתי הזירות הם שחקנים תת-מדינתיים, המונעים על ידי אידאולוגיה דתית ואשר אינם מכירים בזכות קיומה וקשה עד בלתי אפשרי לקדם מולם הסדרים מדיניים יציבים לאורך זמן. בתוך כך, המערכת הבינלאומית אינה מתפקדת באפקטיביות, עקב היעדר תקשורת חיובית בין המעצמות (ארצות הברית מול רוסיה וסין), ומתקשה לגבש החלטה משותפת שתכפה על הצדדים הפסקת לחימה ותספק ערבויות לביטחונה של ישראל. יתר על כן, ישראל נמצאת בפתחה של מלחמה ישירה מול איראן – החזקה באויבי ישראל, שמרמזת ומאיימת מפורשות כי צעד ישראלי צבאי קיצוני מולה יחייב אותה לפרוץ ליכולת גרעין צבאית (בידה די אורנים מועשר למספר פצצות והידע הנדרש להרכבת מתקן נפץ גרעיני, טילים לנשיאת ראש נפץ גרעיני).

אלא שיששראל דוחה כל יוזמה לסיום המלחמה, גם כזו שהציג נשיא ארצות הברית ג'ו ביידן וגם אלו שהניחו על סדר היום שותפותיה האזוריות, מדינות השלום ומדינות ערב הפרגמטיות. שר החוץ הירדני, אימן ספאדי, במסיבת עיתונאים בעצרת האו"ם, בתום הצהרת נציגי המדינות הערביות, הצהיר: "ראש ממשלת ישראל בא לכאן היום ואמר שיששראל מוקפת במי שמבקשים להשמיד אותה". אנחנו כאן חברים בוועדה שמייצגת 57 מדינות ערביות ומוסלמיות, ואני יכול לומר לכם חד-משמעית: כולנו מוכנים ברגע זה לערוב לביטחונה של ישראל בהקשר של סיום הכיבוש והקמת מדינה פלסטינית". אך ממשלת ישראל הנוכחית רואה בכינון מדינה פלסטינית איום קיומי על ישראל, לפיכך כל שנותר לה הוא להמשיך להילחם ברצועת עזה ולא לאפשר לרשות הפלסטינית לחזור ולשלט באזור זה; לאפשר יצירת אנרכיה בגדה המערבית, שעשויה להביא לקריסת הרשות הפלסטינית המהווה איום מעצם היותה פלטפורמה פוטנציאלית למדינה פלסטינית; להרוס את תשתיות חזבאללה בלבנון ולנהל קרב מהלומות מול איראן.

הצעדים שנוקטת ישראל ברצועת עזה מובילים לכיבוש הרצועה ולהטלת ממשל צבאי עליה. הקבינט המדיני-ביטחוני הצביע בסוף אוגוסט בעד השארת כוחות צה"ל בציר 'פילדלפי'. ראש הממשלה בנימין נתניהו אמר כי אסון ה-7 באוקטובר התאפשר כתוצאה מכך שהציר לא היה בידי ישראל. לדבריו, דרך הציר הוזרמו אמצעי-לחימה בהיקף עצום, ששמשו את ארגוני הטרור בעזה וכי מציאות זו "לא תחזור שוב" והפעם ישראל נחושה לשמור על הגבול הזה בידה. המשמעות מכך היא שהאחריות המשפטית והמעשית על רצועת עזה תיפול על כתפי ישראל. החזקת הציר מהווה כיתור מלא של רצועת עזה; מבססת את הטענה כי עזה נתונה במצור ובפועל תחת כיבוש ישראלי; ושומטת את הקרקע מתחת לטענת ישראל בעבר שרצועת עזה פתוחה כלפי מצרים ולכן אין להטיל על ישראל את אחריות המלאה לנעשה שם. ההשלכות המעשיות של מדיניות זו הן אחריות ישראלית מלאה לשני מיליון פלסטינים החיים באזור אסון והתמודדות מתמדת עם טרור ולוחמת גרילה שינהלו שאריות חמאס ושאר הפלגים החמושים המשויכים ל"ציר ההתנגדות". העובדה שממשלת ישראל דחתה עד כה כל אפשרות לייצוב ולעיצוב מחודשים של הרצועה וכן שאינה רואה ברשות הפלסטינית שחקן רלוונטי לשליטה ברצועה במקום חמאס וגם לא פעלה להצמחת מנהיגות מקומית מתונה שם, הותירה את

חמאס כגורם השולט בפועל על אספקת הסיוע ההומניטרי ובמחסות שבהם שוהים מרבית תושבי הרצועה.

אמנם, המשך קיום חמאס והחזקת החטופים הם מקורות הלגיטימציה הישראלית להמשיך במלחמה ברצועה ולדחות כל יוזמה להפסקת אש. אך ברגע שהקהילה הבינלאומית תכריז כי הרצועה נתונה לכיבוש ישראלי, אף גורם לא יתנדב ליטול מידי ישראל את השליטה האזרחית והביטחונית (סדר ציבורי), או לסייע בשיקום הרצועה וישראל תוותר עם בעיית עזה לזמן ממושך. לאויבי ישראל תהיה אז לגיטימציה להמשיך במלחמה המתמדת נגדה; יפחת הסיכוי להשבת החטופים במסגרת הסדר; ימשכו הטרור וההתנגדות מתוך הרצועה ותגבר המוטיבציה של איראן ושלוחיה להמשיך לתקוף את ישראל ממספר זירות במקביל; מדינות ערב הפרגמטיות תתקשינה לקדם תהליכי נורמליזציה עם ישראל ולבטח לכוון עימה קואליציה אזורית, בעיקר מול איראן.

גם לגבי זירת לבנון - ממשלת ישראל, לא הציבה יעד מדיני ברור ואף דחתה יוזמה משותפת של ארצות הברית וצרפת להכריז על הפסקת אש זמנית ולנהל משא ומתן להסדר מדיני שירחיק את חזבאללה והאיומים הביטחוניים מגבולה הצפוני של המדינה. אמנם, הניסיון בלבנון מלמד כי סידורי ביטחון במסגרת החלטות בינלאומיות דוגמת החלטת מועצת הביטחון 1701 אינם מספקים מענה אפקטיבי להתעצמות גורמי הטרור בסמיכות לגבולה הצפוני של ישראל. ועדיין, אל לה לישראל להסתנוור מההישג המרשים של חיסול נסראללה, הנהגת חזבאללה ויכולותיו האסטרטגיות ולהיגרר למלחמה ארוכה בלבנון, ללא יעדים מדיניים ברורים. על כן, נדרש לגבש מנגנון סיום שיאפשר לסיים את הלחימה בהקדם, טרם חזבאללה יתאושש מההלם בו הוא שרוי, יעבור לשלב הישרדות וההתשה, ובמקביל תפחת בהדרגה התפוקה של תקיפות צה"ל נגד הארגון. כדי למנוע חזרה להסדר מדיני שנשחק עם הזמן, ולשם יצירת ביטחון ותחושת ביטחון שיאפשרו להחזיר את תושבי הצפון לבתיהם, על ישראל להקפיד על יישום ההסדר באכיפה, תוך שימוש נחוש בכוח כאשר סידורי הביטחון אינם מיושמים וזה עיקרון חיוני גם לרצועת עזה.

הערות סיכום

תפיסת הביטחון הנהוגה בישראל גרסה כי עליה לחתור למלחמות קצרות ככל האפשר בשל נחיתותה בכוח אדם, במשאבים ובעומק אסטרטגי, ולחתור לתקופות רגיעה ממושכות שיאפשרו את בניית הארץ ושגשוגה. אולם, ישראל לא גיבשה תפיסת ביטחון למצב של מלחמה מתמדת מרובת זירות, שמשמעויותיה לצבא, לחברה ולכלכלה כבדות משקל ולא נבחנו עד כה באופן מקצועי.

יתר על כן, בניגוד לתפיסה המתפשטת בקרב הציבור הישראלי כי "לנצח נחיה על החרב", התקפיות ויוזמה אינן בשדה הקרב בלבד, אלא גם במעשה המדיני. בפני ישראל הזדמנות להמשיך ולהחליש את הציר האיראני בעקבות הפגיעה הקשה בשלוחיו העיקריים - חזבאללה וחמאס - אך גם לבנות קואליציה אזורית - ביטחונית וכלכלית - עם מדינות ערב המתונות.

לשם כך על ישראל להיענות ליוזמות מדיניות, בעיקר אלה המוצגות על ידי ארצות הברית, וגם להפגין מחויבות להתקדם להסדר מדיני עם הזרם הפלסטיני הלאומי/חילוני-פת"ח/הרשות הפלסטינית, בחסות ובערבויות של מדינות ערב המתונות, תוך גישור על פערים ומגבלות יישום בגישה רב-צדדית ובמעורבות מדינות ערב המתונות.

עורכי הסדרה: ענת קורץ ואלדד שביט